

connexions

Centralisme i economia. El discurs i el número

vista prèvia >

Al terra de la plaça de la Puerta del Sol hi ha una placa on es marca el quilòmetre zero, el punt central des d'on surt la xarxa radial de carreteres de l'Estat. Aquesta concepció ha impregnat, i impregna, totes les polítiques que des de fa segles duu a terme el grup dirigent de l'Estat espanyol, una oligarquia que fa de les portes giratòries la seva forma de vida, una manera de fer que condiciona el desenvolupament econòmic i les relacions amb els diferents territoris de l'Estat.

Oscar Pazos

Geòleg i escriptor

oscar_pazos@hotmail.com

El centralisme és una doctrina política, no econòmica. Les seves conseqüències econòmiques, per importants que siguin són secundàries, subordinades. En la investigació del centralisme «podem seguir la pista dels diners» com diu la pel·lícula del *Watergate*, però el centre d'atenció no han de ser els diners, sinó el poder. Les transferències de rendes cap al centre de poder seran més o menys fàcils de traçar, però no deixen de ser una manifestació del sistema, que pretén la concentració i l'apropiació del poder. Sovint l'anàlisi econòmic és insensible a les raons del centralisme, que són ideològiques, discursives. Si el debat del centralisme es restringeix als seus aspectes o les seves conseqüències comptables, serà incompreensible en els seus propòsits i circumstàncies, i pitjor encara, serà irrefutable en els seus termes.

Darrera el centralisme hi ha una corporació, un grup humà. No és difícil identificar-lo. La llotja del Reial Madrid i el negoci de la construcció a l'Estat espanyol han estat paradigmes del centralisme polític i el capitalisme d'amiguets, i Florentino Pérez (1947), president del club

blanc i de la constructora Actividades de Construcciones y Servicios (ACS), és un prototip privilegiat d'aquest sector social. A la biografia de Florentino hi trobem el *cursus honorum*¹ que el va conduir a la cúspide: política i negocis, per aquest ordre, però sempre a l'entorn de l'Estat. Enginyer de camins, canals i ports, Florentino va ser nomenat director de la Asociación Española de la Carretera el 1973, quan tenia 26 anys. Al 1976 va fer el salt a l'Ajuntament de Madrid com a delegat de Serveis de Sanejament i Medi Ambient. Al 1979, després de les primeres eleccions democràtiques, va repetir com a regidor, ara com a membre de la UCD. Al 1980 va ser nomenat director general d'Infraestructures del Transport del Ministeri de Transports, Turisme i Comunicacions. El 1981 va passar a ser subsecretari-president del Instituto de Reforma y Desarrollo Agrario del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació. A l'octubre de 1982 el

trencament de la UCD va frustrar la seva carrera política² i el 1983 va iniciar la seva carrera empresarial. Aquell any, amb uns amics es va fer amb el control d'una constructora en ruïnes, Padrós SA, per convertir-la en ACS. El grup d'amics eren Juan Torres Piñon (1936), vell company a l'Ajuntament de Madrid, regidor d'Obres el 1978 i president del Metro Madrid al 1979; Pedro López Jimenez (1942) director general de Ports el 1977 i subsecretari del Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme entre 1978 i 1979; Ignacio Bayón Maríné (1944), lletrat de l'Estat a Renfe, director general i secretari d'Estat del Ministeri d'Obres Públiques, Transports i Habitatge, ministre d'Indústria i Energia entre 1980 i 1982; i Enrique de Aldama y Miñón (1933-2007), director general de Carreteres, director general de Renfe, delegat del Govern espanyol a les Societats Concessionàries d'Autopistes i subsecretari del Ministeri d'Indústria i Energia en l'últim govern de la UCD. El 1985,

1 *Cursus honorum* era una successió de càrrecs avia d'exercir tota persona que tingués aspiracions de formar part de l'elit política durant l'antiga Roma, tant en l'època republicana com durant l'Imperi. La necessitat d'aquesta trajectòria era imprescindible per poder escalar en l'estructura de poder.

2 Florentino Pérez va intentar tornar a la política el 1992, com a secretari general del Partit Reformista Democràtic, l'operació de Convergència Democràtica de Catalunya per construir un partit d'àmbit espanyol. Davant el fracàs estrepitos d'aquest projecte, va tornar a centrar-se en els negocis.

Les transferències de rendes cap al centre de poder seran més o menys fàcils de traçar, però no deixen de ser una manifestació del sistema, que pretén la concentració i l'apropiació del poder

el català Bartolomé Parera Canals (1919), amo de Hispano Química, va entrar com a soci financer per fer-se amb la històrica Obras de Construcción e Instalaciones SA, una empresa deu vegades més gran que agrupava a totes les constructores dels bancs Urquijo i Hispano Americano. Al 1986, l'Estat espanyol va ser admès com a membre de ple dret de la Comunitat Econòmica Europea, i la meitat dels fons estructurals que Europa va donar a l'Estat en les dècades següents han estat destinades a la construcció d'infraestructures. En el moment de l'adquisició, al sector de la construcció reconeixien a la junta directiva de Padrós SA com a «un grupo que tiene mucha fe en sus relaciones, y que aspiran a hacerse grandes constructores».³

Florentino Pérez va saber utilitzar les oportunitats del canvi de règim polític a l'Estat i va aprofitar-se encara millor del major cicle inversor en infraestructures des del primer pla de ferrocarrils de mitjans del segle XIX. La seva fortuna no li treu mèrit personal, altres ho van intentar i es

van quedar pel camí. Però el seu èxit és el menys important, el determinant és aquest *cursum honorum* de la política i els negocis privats que a l'Estat lliga el destí de cadascú a les relacions amb l'administració, la construcció, la banca, el periodisme, l'acadèmia, la política, l'esport, la literatura o el que sigui. Aquest és un poder polític molt de contactes, de tirar d'agenda, de quedar per dinar, de conèixer «a tal», de favors, de cunyats... un poder que en paraules de Soraya Saenz de Santamaria, l'actual vicepresidenta del govern espanyol, es mou entre bambolines, les bambolines de l'administració pública manejada com una cota privada. És el ressort de les relacions personals amb l'Estat com a palanca per a tot. Aquesta és la primera nota definidora de centralisme. La segona és la identificació d'aquesta elit central amb un centre geogràfic i en concret, amb una ciutat.

El centralisme soviètic

El 1977 els EUA i la URSS van firmar un dels primers acords per a limitar el desenvolupament de míssils antibalístics. Ambdues superpotèn-

cies van decidir no desenvolupar sistemes de defensa globals contra els míssils del seu rival, encara que cadascuna es reservava el dret de protegir de la seva destrucció fruit d'atacs nuclears un punt del país que consideressin vital per a la seva seguretat. Els EUA van escollir defensar la base de míssils pesats de Grand Forks, on es concentrava el nucli de la seva força de dissuasió nuclear estratègica; per la seva banda els soviètics van escollir Moscou, amb la justificació de ser «un centre de cultura mundial».

El centralisme té una conseqüència ostensible en l'economia: la disfuncionalitat. En qualsevol circumstància, la centralitat és el criteri a seguir; si la solució no respon al problema plantejat, és igual, només cal que es justifiqui per l'interès del centre. Preservar Moscou a costa de perdre la guerra nuclear no sembla una solució calculada com a defensa estratègica, però tenia tot el sentit per a la *nomenklatura* soviètica. L'exemple és paradigmàtic dels costos infinits que la centralitat està disposada a assumir al seu favor, però hi ha altres exemples més propers i no menys absurds. La distorsió de la xarxa d'in-

3 CACHO, «El Urquijo-Union y la constructora Padrós llegan a un acuerdo para la venta de OCISA».

La llotja del Reial Madrid i el negoci de la construcció a l'Estat espanyol han estat paradigmes del centralisme polític i el capitalisme d'amiguets, i Florentino Pérez, un dels seus màxims exponents

fraestructures públiques espanyoles és de tal calibre que tant el Corredor Europeu Atlàntic com el Mediterrani es plantegen, sí o sí, creuant l'Estat espanyol passant per Madrid, a 400 quilometres tant de l'oceà Atlàntic com de la mar Mediterrània i a 800 metres sobre el nivell del mar. Des de que aquells *espadones*⁴ de la cort d'Isabel II (1830-1904) van decidir utilitzar el ferrocarril per convertir el seu quarter general en el centre estratègic de l'Estat la xarxa radial de transport és la història del mateix i reiterat fracàs, però com passava en els plans agrícoles de la URSS, els desastres del passat no han fet sinó reforçar el voluntarisme en cada nou i definitiu pla per vertebrar l'Estat espanyol... passant per Madrid.

Les distorsions comptables del centralisme són manifestacions d'un sistema d'interessos i valors socials, culturals, identitaris o personals, tant assumits que, de fet, transcendeixen tots els marcs econòmics. Al 2014, 23 anys després de que el fallit autocop d'estat hagués acabat

4 Terme que durant el mandat d'Isabel II s'utilitzava per anomenar a aquells militars que ocupaven llocs d'influència i posicions polítiques.

amb la URSS, la renda per capita de Moscou multiplica per 1,8 la de Rússia. Aquesta acusada concentració de les rentes més altes i riquesa bruta en una ciutat caracteritza els estats excomunistes i els distingeix significativament de la resta d'estats de l'Europa Occidental.⁵ I és que la independència no és el mateix que descentralització. En temps soviètics, Moscou era el més semblant a la gran metròpoli d'un imperi colonial. Existia fins i tot una categoria de treballadors, els *limitchiki*, que desenvolupaven els oficis més penosos que els moscovites no volien fer. Aquesta massa treballadora estava formada per immigrants desplaçats de províncies sense permís de residència permanent a la capital i que per tant no tenien molts dels drets i podien ser explotats amb major facilitat. Com succeeix avui amb els immigrants, l'augment d'aquesta població es va convertir en un greu problema social ja que molts moscovites els consideraven intrusos que sobrecar-

5 Dades extretes del Fons Monetari Internacional: Països ex comunistes mitjana=1,72, desviació estàndard=0,24; número de països=7; Països occidentals: mitjana = 1,11; desviació estàndard= 0,18; número de països=16. Fons Monetari Internacional, <www.imf.org>; i BERUBE, LEAL, RAN i PARILLA, «Global metro monitor».

regaven els serveis públics amb les seves demandes —per exemple els culpaven de la crònica escassetat d'habitatge a la capital— al mateix temps que els necessitaven per assegurar el seu propi benestar i mantenir la producció de les fàbriques i serveis.⁶

Moscou no era la capital, era la cúspide, un aparador dels èxits del comunisme, el destí de l'elit del país i un premi en si mateixa. Viure a la capital requeria permisos especials i els seus habitants gaudien, en major o menor mesura, dels privilegis de conviure amb el poder. En temps de Gorbaxov, el districte número 4 del Ministeri de Sanitat, conegut com «el del Kremlin», concentrava la meitat del pressupost, mentre que la resta de districtes es repartien l'altra part.⁷ La crua rudesia del centralisme soviètic sorprèn, però en la descripció detallada del seu funcionament es repeteixen característiques que, a menor escala o inclús com a tòpics, defineixen també el propi

6 MEDVEDEV i CHIESA, *Time of Change. An Insider's View of Russia Transformation*.

7 CHAKRATAN, «Documentos del Samizdat, Radio-Liberté n° 32».

La meitat dels fons estructurals que Europa ha donat a l'Estat durant més de 30 anys han estat destinats a la construcció d'infraestructures

centralisme espanyol. Per exemple la multiplicació de cotxes oficials pels càrrecs del partit i de l'Estat era tal que el pressupost quadruplicava el del transports públics. Aquesta qüestió del cotxe oficial remet tòpicament a l'expansió d'una burocràcia ineficaç i corrupta, però de forma més profunda a una tendència del poder central de reproduir jeràrquicament la seva incompetència en una xarxa de centres de poder clientelar segons el mateix sistema de privilegis i d'arbitrarietat. En les repúbliques soviètiques, els responsables locals del partit mostraven una total subordinació ideològica mentre s'esforçaven per fer créixer la independència del seu poder personal de Moscou. El resultat també és tremendament familiar, doncs porta a una administració dividida en zones estancades i en una política de barons, amb cada «cap regional» regnant com a sàtrapa en el seu petit feu. S'imposa la disciplina a l'instant davant de qualsevol desviació ideològica o qüestionament del sistema d'autoritat, al mateix temps que es protegeix la ineptitud en tant que no posa l'autoritat en qüestió. Arribats a aquest punt, la diferència entre la mera incompetència i la corrupció

resulta irrellevant pel sistema, i de fet, es tornen indistingibles.

Com més discrecionals són els poders polítics del centre, més costosos i menys eficaços i funcionals resulten en termes econòmics. Segons la metàfora de Lenin tan apreciada per Gorbaxov per explicar els problemes econòmics de l'URSS, la màquina de l'Estat no es dirigia en la direcció desitjada: «el conductor gira el volant, però les transmissions funcionen deficientment, o potser les corretges de difusió són massa dèbils».⁸ La màquina que Gorbaxov volia redirigir era una economia capaç de produir milers de tancs a l'any però incapaç de produir aliments bàsics, ni tan sols una quantitat suficient per alimentar a la població. A l'Estat espanyol, el centre de poder pot imposar un desmesurat sistema d'infraestructures radial allunyat de les necessitats del territori i que en última instància només beneficia al creixement de la capital i a unes quantes empreses constructors, però no té capacitat per reduir l'atur. El sistema soviètic era incapaç d'alimentar a la població; l'espanyol

és incapaç d'assegurar el treball, i molt menys una feina de qualitat. Un informe de la Fundació Primero de Mayo⁹, comptabilitzava 52 reformes laborals, amb major o menor grau des de l'aprovació de l'Estatut dels Treballadors, des del 1980 fins a la darrera, de moment, del febrer del 2012. De la mateixa manera que els plans quinquenals de l'URSS, totes les reformes van ser un èxit segons el govern que les va implantar, també l'última. Segons l'INE, la taxa d'atur EPA del primer trimestre del 2012 era del 24,44% i havia caigut al 18,63 el quart trimestre del 2016. Però el mateix INE comptabilitzava més de 600.900.000 milions d'hores efectives setmanals treballades per tots els ocupats el primer trimestre del 2012 i 592 milions d'hores treballades el quart trimestre de 2016. En quatre anys la reforma laboral no ha afegit ni una sola hora de treball remunerat però ha funcionat com una eficaçíssima picadora de treballadors, disminuint els seus ingressos bruts i nets trossejant i precaritzant

8 GORVACEV, «Perestrojkani novoe myšleine».

9 FUNDACIÓN 1º DE MAYO, «Las reformas laborales en España y sus repercusiones en materia de contratación y empleo».

El centralisme te una conseqüència ostensible en l'economia: la disfuncionalitat. En qualsevol circumstància, la centralitat és el criteri a seguir

el treball.¹⁰ En definitiva un minifundisme laboral, una màquina de repartir misèria.

La xarxa d'alta velocitat ferroviària de l'Estat espanyol te 2.871 quilòmetres, i ja és la tercera més extensa del món, només per darrera de la Xina i el Japó, països on l'alta velocitat enllaça megalòpolis de milions i desenes de milions d'habitants.¹¹ Quan es completin els 1.262 quilòmetres en construcció, la xarxa espanyola superarà en extensió a la xarxa japonesa, incloent la ja construïda, l'actualment en construcció i la plantejada. Però els plans de Madrid encara pretenen afegir a la xarxa uns altres 1.327 quilòmetres per totalitzar 5.460 quilòmetres d'alta velocitat. Aquest plantejament suposa que un de cada quatre quilòmetres d'alta velocitat ja construïts, en construcció o plantejats a tot Europa —incloent-hi Rússia— es faran a l'Estat espanyol. Mentrestant les previsions més op-

timistes del Govern plantegen que al 2020 els beneficis de la seva reforma laboral i la seva política econòmica hauran reduït l'atur per sota del 13%, una taxa que segons l'Eurostat, a dia d'avui, només superen Grècia i Xipre. L'Estat té la xarxa de ferrocarril d'alta velocitat més extensa d'Europa i les taxes d'atur nord-africanes, però les prioritats no es modifiquen, es canvien els criteris comptables.

El problema central de l'economia espanyola: l'atur

El mercat de treball espanyol està històricament distorsionat, incapaç de cobrir la seva pròpia demanda. Durant tot el segle XX, l'Estat va ser un territori d'emigrants econòmics, primer a Amèrica i més tard a Europa. Quan les crisis del petroli de 1973 i 1979 van acabar amb l'excés de treballadors a Europa, l'Estat espanyol es va omplir d'aturats i el 1982 el PSOE va arribar al poder amb la promesa de crear 800.000 llocs de treball i treure l'Estat de l'OTAN amb un referèndum. Des de que el 1995 el CIS publica els resultats de les seves enquestes, menys al 2000 i el 2001, just després de la

primera treva d'ETA, l'atur ha estat recurrentment reconegut com el primer problema ciutadà, per davant del terrorisme i de qualsevol altra, trimestre a trimestre, durant 20 anys i fins avui.

Segons l'Eurostat l'objectiu de l'ocupació a la UE és del 75% de la població entre els 20 i els 64 anys. Dels 28 estats de la UE, el 2015 s'aproximaven o superaven aquesta xifra països, tots ells del nord i el centre d'Europa: Alemanya Àustria, Dinamarca, Estònia, Holanda, Islàndia, Noruega, Regne Unit, República Txeca i Suècia. L'Estat espanyol amb el 62% d'ocupació entre aquesta franja d'edat, es trobava a la part baixa de la taula. Si demà s'arribés a l'objectiu que la UE proposa, es tindria plena ocupació, però l'Estat mai ha aconseguit aquest nivell d'ocupació laboral que avui tenen o superen els estats del nord.

El problema de l'atur a l'Estat espanyol no s'arregla amb una determinada política laboral o un acció econòmica concreta. No hi ha res que un o altre partit puguin fer per solucionar-ho. El dèficit d'ocupació és històric, estructural, sistèmic i cultural. L'organització de l'Estat és

10 Instituto Nacional de Estadística. Enquesta Població Activa 1r Trimestre 2012: 17.433.200 actius i 5.639.500 aturats; Enquesta Població Activa 4t Trimestre 2016: 18.508.100 actius i 4.237.800 aturats.

11 INTERNATIONAL UNION OF RAILWAY, «High speed lines in the World»

A l'Estat espanyol, el centre de poder pot imposar un desmesurat sistema d'infraestructures radial allunyat a les necessitats del territori i només beneficia al creixement de la capital

incompatible amb la plena ocupació. L'última crisi ha tornat a demostrar que l'economia espanyola requereix un baix nivell d'activitat i un alt nivell d'atur per guanyar competitivitat. Quan l'atur va disminuir abans del 2007, el sistema econòmic espanyol va fer-se ineficient: amb la crisi i l'acomiadament massiu es va recuperar la productivitat. Però no és un problema individual, dels treballadors. Els ciutadans de l'Estat espanyol que no trobaven feina i van marxar per instal·lar-se a Alemanya o en qualsevol altre estat demostraven ser tant productius o improductius com la resta de treballadors del país d'arribada. El problema de l'Estat és un problema d'assignacions, de recursos humans. Els ciutadans espanyols no només estan poc ocupats, sinó que estan mal ocupats.

Sí històricament el segon problema ciutadà que detectaven les enquestes a nivell de l'Estat espanyol era el terrorisme i ETA, avui segons el CIS ho és la corrupció i el frau. El tercer són els problemes d'indole econòmica i el quart els partits polítics i els polítics, és a dir, més del mateix. La precarietat de l'economia submergida, les caixes B, la corrupció

pública i privada i l'abundància del diner negre a l'Estat, són expressions sistemàtiques d'un mateix mal. A l'Estat el mercat de treball està trampejat de dalt a baix per limitar-hi l'accés i la crisi no ha fet res més que agreujar el mateix mal. Segons el Social Justice Index, al 2015 l'Estat espanyol era el segon estat d'Europa amb pitjor accés al mercat de treball després de Grècia i el que més havia empitjorat des del 2008.¹²

A l'Estat, la majoria de llocs de treball no s'aconsegueixen ni s'ofereixen dins d'un mercat de treball obert de capacitats i resultats, sinó que són repartits a partir d'una xarxa d'afinitats personals i socials. En un grau molt més elevat que als països europeus, en especial els del nord i centre d'Europa, els treballs són adjudicats a contactes de familiars, amics, camarades o simples coneeguts. Es gasten milers de milions en formació però milions de treballadors estan sobrequalificats perquè la qualificació o no és prou alta o

¹² BACARIA, COLL i SANCHEZ-MONTIJANO, *The Labour Market in Spain: Problems, Challenges and Future Trends*.

simplement és un element a valorar per aconseguir una feina. Com que cada favor es torna amb un favor, des del més pobre dels ajuntaments fins als grans consells d'administració de Madrid, tot són portes giratòries per uns i ETT's per la resta. El mercat de treball no és eficient perquè l'eficiència no és el criteri que l'estructura. A l'Estat espanyol el mercat de treball constitueix part d'un ordre social anterior, heretat i centrat a Madrid.

De la geografia política a l'economia del cos

En una carta del 1804 a Frederic Guillem III de Prússia (1770-1840), Napoleó (1769-1821) assegurava que la política dels països residia en la seva geografia. Molts han agafat aquesta idea al peu de la lletra i han pretès realitzar a la seva capital els somnis de grandesa de les seves nacions, cadascú a partir dels seus complexos i esperances. Aquestes projeccions fundacionals desvelen la verdadera naturalesa del centralisme, que és construir un discurs «nacional», unitari, del qual la capital és una declaració d'intenci-

Les previsions més optimistes del govern plantegen que al 2020 els beneficis de la seva reforma laboral i la seva política econòmica hauran reduït l'atur per sota del 13%

ons. L'obsessió dels governs liberals espanyols del XIX va ser recrear a Madrid una capital europea, moderna i poderosa, seguint l'exemple de Londres o París. De forma més o menys conscient, en el projecte de capitalitat madrileny del segle XIX s'hi creuaven el desig de modernitat amb la por a la decadència austríaca i borbònica, tot sumat a la deriva africana de l'Estat espanyol. Des de la invasió napoleònica, el projecte madrileny ha estat i segueix sent tornar a ser una gran capital europea i aquest és el projecte per tot l'Estat que encara avui marca Madrid. No n'hi ha cap altre. A favor d'aquesta quimera s'hi han dedicat recursos i el destí de la resta de l'Estat, com si la ciutadania espanyola no pogués viure en una altra geografia que aquella en la que Madrid no sigui la gran capital que va ser i que no tornarà a ser mai més.

Les últimes dècades estan demostrant una singular vitalitat geogràfica. Les velles centralitats es difuminen a tota velocitat al mateix temps que s'estableixen nous vincles i dels nous marges en broten nous centres, però tot el procés resulta molt complex. Mentre

el capitalisme global està cada cop més centrat en Àsia i el Pacífic, el *Brexit* i la victòria de Donald J. Trump (1946) han explotat com una inesperada reacció antiglobalització en el vell centre del capitalisme atlàntic. El nacionalisme de Trump i les seves crítiques a la OTAN van desencadenar totes les alarmes a l'establishment atlantista: més d'un haurà recordat que la fi del Pacte de Varsòvia va anar lligat a la implosió de l'URSS i Iugoslàvia en dues dotzenes de nous estats. La sorpresa és major perquè es donava per descomptat que la crítica a la globalització era un discurs ancorat a l'esquerra radical, en canvi Trump i Nigel Farage (1964) representen als sectors més conservadors i retrògrads de la societat americana i britànica. A més, la geografia del vot de Trump als EUA mostra una forta correlació negativa amb la densitat de població. De cop i volta, just quan la connexió a internet aconseguia l'accés universal i instantani a la informació des de qualsevol lloc, reapareix l'atàvic antagonisme polític entre el camp i la ciutat, i precisament en els estats de major i més matineria urbanització. I no es tracta d'un fenomen conjuntural, la corre-

lació entre el vot republicà rural i el vot demòcrata urbà existia ja a les presidencials del 2012.¹³ Al 2016 al Regne Unit, Escòcia, Irlanda del Nord i Londres van votar juntes pel *Brexin*, mentre que la resta d'Anglaterra i Gal·les van apostar pel *Brexit*, i ara els independentistes escocesos han trobat en aquest resultat un argument per reconduir la seva pròpia independència de Londres cap a la integració europea. Tot molt emboïcat. Segons el cas, Brussel·les es presenta com la nova i burocràtica capital d'un megaestat tradicional, com un projecte de panEuropa de convivència i progrés social o com una eina del transnacionalisme i de la globalització econòmica. La barroera ofuscació del president Rajoy sobre les nacionalitats catalana, espanyola, *¿y la europea?*, és l'evidència de la incertesa que afecta fins i tot a les elits governants, en teoria millor informades.

El 1912 Sigmund Freud (1853-1926) va reescriure a Napoleó assegurant que era en l'anatomia —i no en la geografia— on l'home hi tenia el seu

13 TROY, «The real republican adversary? Population density».

Cal tenir clar que independència no és el mateix que acabar amb la centralitat. No ho va ser després del primer imperi colonial espanyol i no ho va ser després de l'URSS

destí.¹⁴ No hi ha dubte que el segle XXI és molt més proper a Freud que a Napoleó. Tota política que admeti avui el qualificatiu d'alliberadora passa pel cos, per un cos. Les més populars, l'ecologisme i el feminisme, són polítiques de cos animal o del cos femení. Quan es concreta la política, es defineix l'anatomia: dins del feminisme hi ha un feminisme de la dona negra i mil feminismes més, cadascun exercit des d'un cos determinat. Per posar un altre exemple, a Amèrica Llatina l'alliberament general de la població és indigenista, és mestís. Les polítiques del cos no pertanyen a cossos abstractes com nacions o classes, polititzen marginacions, sentits, vivències i desitjos singulars i propis. Per això el feminisme, l'ecologisme o l'indigenisme són contraris a tota centralitat, perquè no polititzen un cos tipus, normatiu, sinó sempre un cos viscut. Per a la mateixa raó, perquè avui es percep el nostre destí a l'anatomia, ja no concebem ni ens resulten estimulants les velles reivindicacions de classe, en abstracte. Trump sembla vendre velles idees però les expressa amb aquestes

noves formes. S'ajuda a partir d'una frustració majoritàriament blanca, masculina i de baix nivell educatiu, periurbana i humiliada, recelosa del futur, però aquests votants volen el mateix que tots: fer sentir la seva veu i benestar.

Avui, l'objectiu declarat de tota política és el benestar, un benestar que només pot ser experimentat de formes concretes i és reivindicat per tots de formes diferents: els animals; els ancians; els homosexuals; els heterosexuals; els obrers americans; les dones; els discapacitats; els consumidors... Perquè el destí d'allò econòmic també es troba en el cos i gira entorn d'ell. Avui l'ambició de la indústria és personalitzar el producte al màxim. Les característiques dels béns de consum es defineixen en funció d'allò corporal, que s'integra en el disseny del producte, tant en la seva ergonomia amb el productor com en la seva usabilitat pel consumidor. I els productes incorporen relacions amb altres cossos a través de les qualitats bio, ecològiques, de comerç just o s'associen a projectes socials, comunitaris, cooperatius... Tot això és política i és el mercat el que la demanda. Inclús els pro-

ductes financers s'estructuren i es comercialitzen en funció d'un perfil sociològic del client, oferint-li una rendibilitat relativa no al suposat risc de la inversió, sinó a la seva pròpia ansietat davant el futur, als seu benestar psíquic. La infinita segmentació del mercat és paral·lela a la multiplicitat d'experiències que admet el cos, la multitud de cossos vius, de nens, de malalts, de productors, i sobretot, de consumidors. Perquè avui és l'oferta, i no la demanda, la que sembla infinita. És cert, en tot cas, en la *behavioural finance* [finances del comportament], i a tota la resta hi ha molt de moda i màrqueting, però què hi ha més pendent del cos que la moda? Qui s'interessa pel nostre desig més que els especialistes del màrqueting?

En resum, aquestes són les característiques polítiques i econòmiques en les que els catalans decidiran sobre la independència de Catalunya, per alliberar-se d'aquesta manera de Madrid i de la seva pesada centralitat. Però la independència no és el mateix que acabar amb la centralitat. No ho va ser després del primer imperi colonial espanyol i no ho va ser després de l'URSS. Per abandonar

14 FREUD, *Contribuciones a la psicología del amor II*.

el centralisme no és suficient deixar enrere Madrid, s'ha de deixar de buscar el destí polític en la geografia per trobar-lo al cos, en el propi cos. El molt castís Francisco de Quevedo (1580-1645) ho va dir a *La vida del Buscón*:¹⁵ «nunca mejora su estado quien muda solamente de lugar y no de vida y costumbres». ■

■ Bibliografia

BACARIA, Jordi, COLL, Josep Maria i SÁNCHEZ-MONTIJANO, Elena. «The Labour Market in Spain: Problems, Challenges and Future Trends» [en línia]. Social Inclusion Monitor Europe. Setembre 2015. Disponible a: <www.social-inclusion-monitor.eu>.

BERUBE, Alan, LEAL, Jesús i RAN, Tao; PARILLA, Joseph. «Global metro monitor». [en línia]. A *Brookings*. Disponible a <www.brookings.edu>.

CACHO, Jesús. «El Urquijo-Union y la constructora Padrós llegan a un acuerdo para la venta de OCISA». A *El País*, de 7 de novembre del 1986.

DE QUEVEDO, Francisco. *La vida del Buscón llamado Don Pablo*. 1626.

FONS MONETARI INTERNACIONAL. <www.imf.org>.

FREUD, Sigmund. *Contribuciones a la psicología del amor II*. Madrid: Amorrortu, 2016.

FUNDACIÓN 1º DE MAYO. «Las reformas laborales en España y sus repercusiones en materia de contratación y empleo» [en línia]. Disponible a: <www.1mayo.org>.

GIULIETTO, Chiesa i MEDVEDEV, Roy. *Time of Change. An Insider's View of Russia Transformation*. Londres: Tauris & Co, Ltd. 1990.

HELLER, Michael. *El 7º Secretario, esplendor y miseria de Mijail Gorbachov*. Madrid: Ediciones La Tempestad, 1991.

INTERNATIONAL UNION OF RAILWAY. *High speed lines in the World*. [en línia] Disponible a: <www.uic.org>.

TROY, Dave. «The real republican adversary? Population density». [en línia]. Disponible a: <www.davetroy.com>.

15 Novela picaresca escrita per Francisco de Quevedo el 1626.